

РЕЦЕНЗІЯ

професора кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів і природокористування України,
доктора педагогічних наук, професора **БУЦИКА Ігоря Михайловича**
на дисертацію **ПРИТИКИ Оксани Іванівни**
на тему: **«Формування мотивації майбутніх агробіологів
до професійної підготовки засобами інтерактивних технологій»**,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)»
галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

Актуальність та доцільність дисертації. Якісна підготовка конкурентоспроможних фахівців на ринку праці – сьогоденне вкрай важливе завдання для освіти в Україні. Ефективність сучасної економіки будь-якої країни залежить від ефективності її виробництва. Однією із прибуткових галузей нашої держави є агропромисловий комплекс, оскільки Україна займає лідируючі позиції у світі з експорту продукції сільського господарства. Варто вказати, що сучасне аграрне виробництво не можливе без ефективної роботи фахівців агробіологічних спеціальностей.

Сучасний етап розвитку аграрного виробництва та нинішні умови діяльності агробіолога у ньому спрямовує його роботу на здійснення аналітики, створення прогнозів застосування технології точного землеробства, імплементації біотехнології, використання цифрових моделей та інтелектуальних систем підтримки рішень, реалізації нових ідей і задумів, що вимагає спеціальної орієнтації та вмотивованості на продуктивну та інноваційну діяльність в аграрному виробництві. Нині чітко формується потреба у фахівцях не лише із високим рівнем професійних знань, умінь та здатністю до вирішення складних професійних завдань, з новим ставленням до навчання та професійної діяльності, сформованістю до творчості і досягнення запланованого результату. Визначальною фігурою, у вирішенні сучасних проблем аграрного виробництва стає сучасний фахівець-агробіолог, професійна підготовка якого вимагає суттєвих змін відповідно до сучасних потреб та викликів. Отже, актуальною державною потребою стає необхідність у підготовці фахівців агробіологічних спеціальностей з високим рівнем мотивації до професійного навчання та подальшої професійної діяльності.

Актуальність дослідження підсилюється низкою суперечностей, які сформулювала дисертантка у процесі роботи над науковими джерелами. У контексті означеного тема дисертації є своєчасною і корисною для педагогічної науки та практики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз тексту дисертації, змісту публікацій О. І. Притики дозволяє зробити висновок про наукову обґрунтованість і достовірність результатів, отриманих під час науково-теоретичного дослідження.

Дисертації характерним є системний підхід до предмету дослідження та логічний, послідовний і переконливий виклад матеріалу. Всі наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані в дисертації, достатньою мірою обґрунтовані та відповідають меті та завданням роботи, що забезпечується адекватністю обраних методів дослідження та їх комплексним використанням, як от:

– *теоретичні методи* – аналіз, синтез, систематизація дали змогу визначити сучасний стан розробленості проблеми формування мотивації студентів, особливості використання

інтерактивних технологій у закладах вищої освіти, специфіку професійної підготовки агробіологів;

– *емпіричні методи дослідження* – встановлення реального стану сформованості мотивації майбутніх агробіологів і дослідження динаміки її розвитку в умовах застосування інтерактивних технологій використано такі емпіричні методи, як анкетування та опитування, які забезпечили виявлення рівня внутрішньої та зовнішньої навчальної мотивації, ставлення студентів до інтерактивних технологій, оцінювання власної професійної готовності; тестування, спрямоване на визначення рівня знань із фахових дисциплін та оцінку навчальних досягнень у процесі застосування інтерактивних методів; педагогічне спостереження, яке дозволило відстежити особливості діяльності студентів під час виконання інтерактивних завдань, рівень їхньої активності, залученості, самостійності та ініціативності; педагогічний експеримент, який включав констатувальний, формувальний і контрольний етапи;

– *методи обробки та інтерпретації емпіричних даних* – для об'єктивної інтерпретації результатів педагогічного експерименту було застосовано методи математичної статистики: аналіз та інтерпретація результатів проведеного дослідження, кількісне оброблення (критерій Пірсона («критерій χ -квадрат»)) результатів дослідження для підтвердження вірогідності отриманих даних; графічні методи для наочного відображення результатів педагогічного експерименту.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та емпіричному вивченні особливостей формування мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки засобами інтерактивних технологій.

Структура дисертації є логічною й обґрунтованою, що дозволило здобувачці охопити предмет дослідження. Робота складається з анотацій (українською та англійською мовами), вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків, які ілюструють ґрунтовну дослідницьку роботу.

Позитивне враження справляє джерельна база дисертаційного дослідження, що свідчить про ґрунтовне ознайомлення авторки з фаховою літературою, глибоке осмислення досліджуваної проблеми та високий рівень наукової підготовки авторки.

У **вступі** подано обґрунтування вибору теми дослідження, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну та окреслено практичне значення одержаних результатів, надано відомості щодо їх упровадження та апробації, кількості публікацій дисертантки, у яких відображено основні положення дисертації.

Зазначимо, що дисертація має виважений науковий апарат. Дисертант переконливо доводить актуальність обраної теми, чітко визначає мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження.

У **першому розділі** розкрито проблему формування мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки як педагогічну проблему, охарактеризовано сутність і структуру мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки.

На основі аналізу праць вітчизняних і зарубіжних науковців у роботі уточнено ключові поняття дослідження та визначено структуру мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки. Мотивація майбутніх агробіологів до професійного навчання – це складна багатшарова структура, складниками якої є зовнішні й внутрішні мотиви вибору професії, навчання цій професії в закладі вищої освіти і подальшого професійного зростання. У роботі чітко описано структуру мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки. Визначено основні труднощі в мотивації до навчання студентів-агробіологів.

У *другому розділі* обґрунтовано педагогічні умови формування мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки, представлено інтерактивні технології у формуванні мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки.

Обґрунтовано педагогічні умови формування мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки. До них віднесено такі: актуалізація професійної значущості агробіології та її сучасних викликів; використання інтерактивних технологій, що забезпечують емоційне залучення, активізацію мислення й моделювання реальних професійних ситуацій; практико-орієнтоване оновлення змісту підготовки; організація партнерської продуктивної навчальної взаємодії викладача і студентів на основі інтерактивних комунікаційних інструментів; створення мотиваційного освітнього середовища. Розроблено модель процесу формування мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки, яка складається з чотирьох блоків (цільовий, операційний, діагностичний, результативний).

Визначено найбільш ефективні інтерактивні технології та класифіковано їх за основними аспектами використання з метою формування мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки, а саме: створення інтерактивного освітнього середовища, спрямованого на розвиток внутрішньої мотивації майбутніх агробіологів з використанням інтерактивних платформ Moodle, Google Classroom, E-learning; застосування мультимедійних симуляцій агробіологічних процесів; методів активної взаємодії; інтерактивних технологій у професійно орієнтованих завданнях агробіологічного спрямування; педагогічна підтримка індивідуальних освітніх траєкторій здобувачів агробіологічних спеціальностей; реалізація навчальної взаємодії викладача і студентів на основі використання інтерактивних комунікаційних інструментів.

Встановлено, що інтерактивні технології впливають на мотивацію майбутніх агробіологів до професійної підготовки через такі механізми: емоційний (емоційне підсилення, новизна, цікавість), когнітивний (проблемність, активізація мислення), ціннісно-смысловий (усвідомлення значущості професії), діяльнісний (участь у реальних практиках, проєктах), соціальний (командна робота, партнерство викладача і студента).

У *третьому розділі* висвітлено організацію експериментальної роботи, реалізацію педагогічних умов формування мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки, подано аналіз результатів експерименту та охарактеризовано перспективи подальшого розвитку мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки у закладах вищої освіти.

Уточнено критерії, показники та рівні сформованості мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки. До критеріїв сформованості мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки віднесено: когнітивний, ціннісно-мотиваційний, діяльнісний. Представлено характеристику реалізації педагогічних умов в освітньому процесі.

Заслужують на увагу розроблені та реалізовані у експерименті реальні професійні завдання фахівців-агробіологів, реалізація інтерактивних технологій у поєднанні із сучасним змістом, в який було імплементовано сучасні технології у ґрунтознавстві, рослинництві, біотехнології, реалізовувалася участь студентів у наукових гуртках, проєктах, дослідницьких польових роботах, що сприяло формуванню усвідомленого професійного інтересу, використовувалися VR/AR-моделювання біологічних процесів, віртуальні лабораторії, симуляції агротехнологічних рішень, методи case-study та проєктну діяльність, роботу в команді й ділові ігри. Це ставало в основі створення емоційного, когнітивного і діяльнісного ефекту, який підвищував мотивацію. У експерименті реалізовано практико-орієнтоване оновлення змісту професійної підготовки, що відбувалося на основі впровадження елементів проблемності й прикладних навчальних завдань, включення реальних кейсів із сучасного

агровиробництва, узгодження навчання з потребами аграрної галузі й ринку праці. Організовувалася партнерська продуктивна навчальна взаємодія викладача і студентів. Створення мотиваційного освітнього середовища охоплювало психологічний комфорт, підтримку академічної доброчесності, індивідуалізацію завдань, можливість вибору форм діяльності. Це підтримувало стабільний інтерес і позитивне ставлення до навчання.

Експериментально перевірено ефективність педагогічних умов формування мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки. Для підтвердження отриманих у експерименті результатів використано методи математичної статистики.

Висновки до дисертації є досить інформативними, розкривають зміст теми та висвітлюють послідовне виконання завдань дослідження.

Загалом, дисертація є завершеним науковим дослідженням, виконаним на високому теоретико-методологічному та практичному рівні, що відповідає чинним нормативним вимогам до структури та оформлення дисертацій.

Зміст роботи та аналіз основних положень дисертації підтверджує досягнення мети і вирішення завдань дослідження. Висновки дисертації є повними та логічними.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання полягає в тому, що вони мають науково-теоретичний і практичний інтерес.

Наукова новизна одержаних результатів:

- *вперше* визначено й обґрунтовано педагогічні умови формування мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки засобами інтерактивних технологій (актуалізація професійної значущості агробіології та її сучасних викликів; використання інтерактивних технологій, що забезпечують емоційне залучення, активізацію мислення й моделювання реальних професійних ситуацій; практико-орієнтоване оновлення змісту підготовки; організація партнерської продуктивної навчальної взаємодії викладача і студентів на основі інтерактивних комунікаційних інструментів; створення мотиваційного освітнього середовища); розроблено модель цього процесу, яка складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків (цільовий, операційний, діагностичний, результативний);

- *уточнено* структуру мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки, критерії з відповідними показниками (когнітивний – знання про професію й усвідомлення значущості навчання, мотиваційно-ціннісний – цінності, інтереси, внутрішня мотивація, професійна спрямованість, діяльнісний – активність, автономність, участь в інтерактивних формах навчання) та рівні (низький, середній, високий) її сформованості;

- *визначено* найбільш ефективні інтерактивні технології у формуванні мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки та класифіковано їх за основними аспектами використання з цією метою;

- *подальшого розвитку* дістали теоретичні засади і практичні аспекти формування мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки засобами інтерактивних технологій.

Практичне значення дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні науково-педагогічних засад і педагогічних умов, які сприяють формуванню мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки. Ці результати можуть бути використані у створенні психолого-педагогічних програм підтримки студентів у ЗВО аграрного профілю. Напрацювання з практичної частини дослідження можуть застосовуватись у роботі зі студентами спеціальності «Агробіологія» викладачами, адміністраторами освітніх закладів, практичними психологами, соціальними педагогами тощо. Крім того, результати можуть бути впроваджені в освітніх установах для формування перспектив професії

і професійного навчання в означеній сфері, що сприятиме інтеграції молоді в економіку України.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані авторкою. Основні положення та результати дисертації висвітлено в 16 наукових і науково-методичних працях, з яких 4 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, розділ колективної монографії, 11 тез наукових доповідей.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями. При детальному розгляді дисертації порушень академічної доброчесності не виявлено.

Характеризуючи загалом позитивно представлене на рецензію дослідження, висловимо певні зауваження і побажання:

1. У розділі 1, у якому йдеться про теоретичні основи формування мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки, доцільно було б розширити бібліографічну базу та додати відповідні наукові джерела.

2. Оскільки у темі дисертації заявлено про використання інтерактивних технологій, бажано було б увиразнити переваги інтерактивного навчання у порівнянні з пасивним і активним навчанням.

3. Доцільним видається більш детальне обґрунтування застосування VR/AR-моделювання саме під кутом мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки.

4. У розділі 3, у частині опису формування мотиваційного освітнього середовища, доречно окреслити принципи його створення.

5. У таблицях і рисунках доцільно зазначити особистий внесок авторки (вказавши, наприклад, «Джерело: розроблено автором»), що чітко презентувало б отримані здобувачкою результати, на відміну від інших використаних джерел.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження.

Висновок. Дисертація на тему: «Формування мотивації майбутніх агробіологів до професійної підготовки засобами інтерактивних технологій» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її авторка Притика Оксана Іванівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Рецензент професор кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, доктор педагогічних наук, професор Ігор БУЦИК